

باشگاه‌هایی برای تقویت فکر

بررسی سه کتاب جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان

● پیمان جلیل‌پور

نویسنده، پژوهشگر، شاعر، کتابدار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، کتاب‌شناس و منتقد کتاب

Peyman.Jalilpour@gmail.com

چکیده

«جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان»، برنامه‌ای ملی برای ترویج کتاب‌خوانی در ایران است که هدف اصلی این طرح همه‌گیر کردن کتاب‌خوانی و جلب مشارکت مردمی در کتاب‌خوانی است. باشگاه‌های کتاب‌خوانی یکی از شیوه‌های کتاب‌خوانی گروهی است که از مشارکت نهادها و دستگاه‌های دولتی و عمومی و مردمی برخوردار است و در عین حال، برنامه‌ای منعطف است که ضمن این‌که در هر منطقه‌ای قابل اجراست و با چرخه طبیعی نشر نیز پیوند دارد، با استفاده از ظرفیت‌های فناوری جدید به پرورش تفکر انتقادی بچه‌ها کمک می‌کند.

در این نوشتار، سه کتاب *راه‌اندازی باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان*، *شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی*، *ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن: فواید فردی و اجتماعی کتاب‌خوانی در بین کودکان و نوجوانان* مرور و نقد شده‌است.

کلیدواژه

ترویج کتاب‌خوانی، جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی، کودک، نوجوان

مقدمه

«جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان» برنامه‌ای ملی و بسیار کم‌هزینه برای ترویج کتاب‌خوانی در ایران است. هدف اصلی این طرح همه‌گیر کردن کتاب‌خوانی و جلب مشارکت مردمی در کتاب‌خوانی است. باشگاه‌های کتاب‌خوانی با این‌که یکی از شیوه‌های کتاب‌خوانی گروهی است و کم‌وبیش در کشور ما نیز تجربه‌هایی از آن

راهاندازی باشگاه کتابخوانی کودک و نوجوان (۱۳۹۵)،
دبیرخانه جام باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان،
دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتابخوانی،
معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، زیر
نظر علی اصغر سیدآبادی، تهران: خانه کتاب، ۲۰ صفحه،
شمارگان: ۲۰۰۰، شابک: ۷-۳۷۷-۲۲۲-۶۰۰-۹۷۸

وجود دارد، اما تفاوت اصلی این برنامه در این است که اولاً همزمان مشارکت نهادهای و دستگاه‌های دولتی و عمومی و مردمی را دربرمی‌گیرد و از تمام ظرفیت‌های موجود بهره می‌گیرد. دوم این‌که برنامه‌ای منعطف است که در هر منطقه‌ای می‌تواند متناسب با شرایط آن‌جا تغییر کند. سوم این‌که با چرخه طبیعی نشر پیوند دارد و بچه‌ها کتاب‌هایشان را از کتاب‌فروشی تهیه می‌کنند. چهارم این‌که مجموعه‌ای از فعالیت‌های متنوع را دربرمی‌گیرد که در محور آن پرورش تفکر انتقادی و گفت‌وگو و مشارکت قرار دارد. پنجم این‌که از ظرفیت فناوری‌های جدید استفاده شده‌است (ص ۶-۷).

مؤسسه خانه کتاب ۶ جلد کتاب کم‌حجم را منتشر کرده که هدف از تدوین و انتشار آن‌ها ترویج کتابخوانی در شهرها و روستاها و برای کودکان و بزرگسالان است. عناوین این مجموعه عبارت‌اند از: پیشنهادهایی برای ترویج کتابخوانی در شهر، پیشنهادهایی برای ترویج کتابخوانی در روستا، چرا بچه‌ها باید کتاب بخوانند؟، راه‌اندازی باشگاه کتابخوانی کودک و نوجوان، شیوه‌های ترویج کتابخوانی، ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن: فواید فردی و اجتماعی کتابخوانی در بین کودکان و نوجوانان که در این نوشتار، سه عنوان آخر از این مجموعه، مرور و نقد می‌شود.

کتاب راه‌اندازی باشگاه کتابخوانی کودک و نوجوان از «مقدمه»، «چگونه یک باشگاه کتابخوانی راه‌اندازی کنیم؟»، «استمرار فعالیت باشگاه‌های کتابخوانی»، «چگونگی جذب حمایت»، «شکل‌های مختلف حمایت‌ها»، «از چه نهادهایی می‌توان حمایت گرفت؟»، «چگونگی جلب نهادهای برای گرفتن حمایت»، «رویدادهای فرهنگی (کتابخوانی)»، «فعالیت‌های باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان»، «شیوه‌نامه راه‌اندازی و فعالیت باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان» تشکیل شده‌است.

در «مقدمه»، علی اصغر سیدآبادی، مدیرکل وقت دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتابخوانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، درباره «جام باشگاه‌های

باشگاه‌های
کتابخوانی یکی
از شیوه‌های
کتابخوانی
گروهی است که از
مشارکت نهادهای
دستگاه‌های دولتی
و عمومی و مردمی
برخوردار است

کتاب‌خوانی کودک و نوجوان»، از این‌که این طرح برنامه‌ای ملی و بسیار کم‌هزینه برای ترویج کتاب‌خوانی در ایران است که در نخستین سال آن به‌صورت آزمایشی از ۱۵ شهر نامزد پایتخت کتاب ایران شروع شده و هدف اصلی این طرح، همه‌گیر کردن کتاب‌خوانی و جلب مشارکت مردمی در کتاب‌خوانی است، توضیحات مبسوطی ارائه داده‌اند.

در «چگونه یک باشگاه کتاب‌خوانی راه‌اندازی کنیم؟»، مطرح شده‌است که باشگاه‌های کتاب‌خوانی با ایجاد انگیزه لازم در بچه‌ها می‌توانند آن‌ها را به سمت مطالعه بکشانند و از بچه‌ها، افرادی صاحب‌نظر، اهل فکر و یک کنشگر فعال بسازند. در ادامه، بیان شده‌است که لزوم تأسیس باشگاه‌های کتاب‌خوانی به‌خصوص در میان کودکان و نوجوانان روشن است، اما باید برای راه‌اندازی این باشگاه‌ها چه مسیری را طی کرد؟ این مسیرها عبارت‌اند از:

۱. چه کسی یا کسانی می‌توانند باشگاه تشکیل دهند؟

۲. کجا می‌توان باشگاه تشکیل داد؟

۳. مراحل شکل‌گیری باشگاه کتاب‌خوانی

۴. الزامات باشگاه‌های کتاب‌خوانی.

در «استمرار فعالیت باشگاه‌های کتاب‌خوانی»، بیان شده‌است که هر فعالیت فرهنگی هنگامی مؤثر و موفق است که استمرار پیدا کند. در این خصوص، قبل از تشکیل باشگاه حتماً باید به سه نکته توجه شود: الف) باشگاه چگونه قرار است استمرار پیدا کند؟ ب) باشگاه چگونه قرار است گسترش پیدا کند؟ ج) و چگونه قرار است برای باشگاه حمایت جذب کند؟

در «چگونگی جذب حمایت»، بیان شده‌است که هر فعالیتی مستلزم حداقلی از امکانات و هزینه است و باشگاه‌های کتاب‌خوانی هم از این قاعده مستثنی نیستند. در «شکل‌های مختلف حمایت‌ها»، شکل‌های مختلف حمایت‌ها از قبیل حمایت مالی، قرار دادن امکانات مثل مکان، و اعتبار یک مجموعه یا افراد بیان شده‌است. در «از چه نهادهایی می‌توان حمایت گرفت؟»، بیان شده‌است که برای جلب حمایت، بسته به این‌که باشگاه از چه کسانی تشکیل شده و در کجاست، نهادهای حمایتگر تعیین می‌شوند، اما افراد برجسته و معتبر، نهادهای مختلف فرهنگی و اقتصادی و... می‌توانند جزو حامیان باشند.

در «چگونگی جلب نهادها برای گرفتن حمایت»، دو مورد مطرح شده‌است: الف) جلب انگیزه، ب) جلب اعتماد.

در «رویدادهای فرهنگی (کتاب‌خوانی)»، این مطرح شده‌است که یکی از راه‌های حفظ و تقویت استمرار فعالیت‌های باشگاه‌های کتاب‌خوانی، برگزاری رویدادهای فرهنگی کتاب‌خوانی است. در این مبحث، رویداد فرهنگی تعریف شده‌است. هر رویداد فرهنگی که نتیجه‌اش کمک به گسترش کتاب‌خوانی باشد، در این چارچوب می‌گنجد. انواع رویدادهای

فرهنگی: ۱. جشنواره‌ها، ۲. مسابقات، ۳. نمایشگاه‌ها، ۴. نشست‌ها و همایش‌ها، ۵) اجرای نمایش و ... تقسیم‌بندی شده‌است. در ادامه، پس از تعریف رویداد فرهنگی و آوردن انواع رویدادهای فرهنگی، چگونگی برگزاری یک رویداد فرهنگی خوب تشریح شده‌است. چگونگی برگزاری یک رویداد فرهنگی خوب به نگارش طرح، تقسیم کار، تعیین فردی به‌عنوان دبیر و فراهم کردن چک لیست، بستگی دارد. در پایان این مبحث، شروط برگزاری یک رویداد فرهنگی خوب آورده شده‌است.

در «فعالیت‌های باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان»، نحوه فعالیت‌های باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان تشریح شده‌است.

«شیوه‌نامه راه‌اندازی و فعالیت باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان» از ۹ ماده و ۱۱ تبصره تشکیل شده‌است. در ماده ۱، اهداف باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان آورده شده‌است. در ماده ۲، اعضای باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان بیان شده‌است. در ماده ۳، نحوه ثبت مشخصات باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان تشریح شده‌است. در ماده ۴، شرایط مربیان برای تأسیس باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان بیان شده‌است. در ماده ۵، اطلاعات ضروری برای ثبت باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان آورده شده‌است. در ماده ۶، مکان‌هایی که باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان می‌توانند آنجا تشکیل شوند، آورده شده‌است. در ماده ۷، آیین‌نامه داخلی که هر باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان براساس آن فعالیت خواهد کرد، آورده شده‌است.

در ماده ۸، بیان شده‌است که با توجه به این که یکی از اهداف تشکیل باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان، ارزیابی و انتخاب کتاب‌های برگزیده است، هر باشگاه گزارشی از چگونگی انتخاب کتاب‌های برگزیده را از میان کتاب‌های خوانده‌شده شامل کتاب‌های ارزیابی‌شده، کتاب‌های انتخاب‌شده، چگونگی انتخاب و دلایل انتخاب کتاب‌های برگزیده ارائه خواهد کرد. در ماده ۹، بیان شده‌است که تمام اعضای باشگاه می‌توانند در مسابقه «نامه‌نویسی به نویسندگان کتاب‌هایی که خوانده‌اند» و تهیه فیلم با موبایل به‌منظور معرفی این کتاب‌ها شرکت کنند.

شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی

کتاب شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی از «مقدمه»، «چرایی کم‌خوانی ما»، «ترویج خواندن چیست؟»، «شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی چیست؟»، «زمینه‌های لازم برای ترغیب بچه‌ها به کتاب‌خوانی»، «شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی»، «فهرستی از فعالیت‌های ترویج کتاب‌خوانی در ایران»، «کتاب‌خوانی برای کودکان نیازمند»، «کتاب برای کودکان مهاجر»، «والدین کتاب‌خوان- فرزندان کتاب‌خوان»، «کتاب‌خوانی و کتاب‌نویسی»، «زنگ کتاب و بامداد کتاب»، «لباس کتاب»، «طراحی جدول براساس کتاب»، «چهره‌های متفاوت، صداها متفاوت»، و «فانوس

فصلنامه نقد کتاب

ترویج و نوجوان

سال پنجم، شماره ۱۸
تابستان ۱۳۹۷

۱۴۴

باشگاه‌های
کتاب‌خوانی با
ایجاد انگیزه لازم
در بچه‌ها می‌توانند
آن‌ها را به سمت
مطالعه بکشانند و
از بچه‌ها، افرادی
صاحب‌نظر، اهل
فکر و یک کنشگر
فعال بسازند

(آموزش روش مطالعه به دانش‌آموزان)» تشکیل شده‌است.

در «مقدمه»، علی‌اصغر سیدآبادی؛ مدیرکل دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتاب‌خوانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، درباره «جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان»، و این‌که این طرح برنامه‌ای ملی و بسیار کم‌هزینه برای ترویج کتاب‌خوانی در ایران است که در نخستین سال به‌صورت آزمایشی از ۱۵ شهر نامزد پایتخت کتاب ایران شروع شده و هدف اصلی آن، همه‌گیرکردن کتاب‌خوانی و جلب مشارکت مردمی در کتاب‌خوانی است، توضیحات مبسوطی ارائه داده‌است.

در «چرایی کم‌خوانی ما»، دلایل پایین‌بودن کتاب‌خوانی، ازجمله، بی‌اطلاعی خانواده‌ها از اهمیت کتاب‌خوانی، عدم تبلیغات لازم و کافی برای ترویج کتاب‌خوانی از سوی صداوسیما و سایر رسانه‌ها، گرانی کتاب، و سایر دلایل عنوان شده‌است. در «ترویج خواندن چیست؟»، هر نوع فعالیتی که باعث شود کودکان و نوجوانان بیشتر کتاب بخوانند و از آن لذت ببرند، در تعریف ترویج کتاب‌خوانی گنجانده شده‌است.

در «شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی چیست؟»، به تمامی راه‌ها، ابزارها، ترفندها و فعالیت‌ها و زمینه‌سازی‌هایی که کمک می‌کند به بچه‌ها تا از خواندن کتاب‌های خوب لذت ببرند و بیشتر کتاب بخوانند و شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی پرداخته شده‌است.

در «زمینه‌های لازم برای ترغیب بچه‌ها به کتاب‌خوانی»، موارد مورد توجه برای ایجاد زمینه‌های مناسب کتاب‌خوانی از قبیل: انتخاب کتاب مناسب، انتخاب زمان مناسب، دادن حق انتخاب کتاب به کودک و غیره مطالبی عنوان شده‌است. در «شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی»، فهرستی از شیوه‌های ثبت‌شده که موفقیت خود را نشان داده‌اند، بیان شده‌است. این فهرست عبارت‌اند از: ۱. تنوع در خواندن، ۲. تلفیق کتاب‌خوانی و هنر، ۳. تلفیق کتاب‌خوانی با فعالیت‌های مختلف، ۴. برگزاری تور کتابگردی، ۵. دیدار با نویسندگان، ۶. رویدادهای فرهنگی، ۷. گفت‌وگوی گروهی درباره کتاب، ۸. معرفی کتاب، ۹. کتاب‌خوانی مشارکتی با خانواده، ۱۰. شبکه‌های اجتماعی، ۱۱. راه‌اندازی باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان، ۱۲. استفاده از جشن‌های آیینی.

در فهرستی از فعالیت‌های ترویج کتاب‌خوانی در ایران، بیان شده که در دو سال گذشته جشنواره روستاها و عشایر دوستدار کتاب و طرح انتخاب و معرفی پایتخت کتاب ایران برگزار شده‌است که شهرها و روستاهای ایران در این دو رویداد شرکت کرده و فعالیت‌ها و برنامه‌های خود را ارائه‌داده‌اند که در این فهرست، برگزیده‌ای از طرح‌های ترویج کتاب‌خوانی که در شهرها و روستاهای مختلف پیشنهاد شده، به این شکل آورده شده‌است: «کتاب‌خوانی برای کودکان نیازمند»، «کتاب

دبیرخانه جام باشگاه‌های کتابخوانی کودک و نوجوان، دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتابخوانی، معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ زیر نظر علی اصغر سیدآبادی.
شیوه‌های ترویج کتابخوانی. تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۵، ۲۳ صفحه، شمارگان: ۲۰۰۰، شابک: ۰-۳۷۶-۲۲۲-۶۰۰-۹۷۸

برای کودکان مهاجر»، «والدین کتاب‌خوان- فرزندان کتاب‌خوان»، «کتابخوانی و کتاب‌نویسی»، «زنگ کتاب و بامداد کتاب»، «لباس کتاب»، «طراحی جدول براساس کتاب»، «چهره‌های متفاوت، صداهاى متفاوت»، «فانوس (آموزش روش مطالعه به دانش‌آموزان)».

ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن

کتاب ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن: فواید فردی و اجتماعی کتابخوانی در بین کودکان و نوجوانان از «مقدمه»، و سه بخش تشکیل شده‌است.

در «بخش اول: به چه کسی کودک و نوجوان می‌گویند؟»، سعی شده‌است براساس جلد اول کتاب «شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها» (از روزن چشم کودک) نوشته دونا نورتون، صورت‌بندی مناسبی ارائه شود تا تمام‌زدایی بحث درباره کتاب و ادبیات کودک مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به این که کودک موجودی در حال رشد است و تمامی کودکان با کمی تقدم و تأخر از تمامی دوره‌های رشدی عبور می‌کنند، بر این اساس، زمینه‌های رشد و پرورش کودک ابعاد مختلفی را دربرمی‌گیرد که این ابعاد شامل: الف) رشد و پرورش زبانی، ب) رشد و پرورش شناختی، ج) رشد و پرورش شخصیت، و د) رشد و پرورش اجتماعی و اخلاقی است که در این بخش، به آن‌ها پرداخته شده‌است.

در «بخش دوم: ادبیات کودک و نوجوان چیست؟»، در تشریح این که ادبیات کودک و نوجوان چیست، به مباحثی همچون: «ارتباط و معنا»، «عناصر سازنده ادبیات کودک و نوجوان»، «نگاه کودکان»، «تجربه و خیال»، «مفهوم و شیء»، «ویژگی‌های ادبیات کودک و نوجوان»، «انواع ادبیات کودک و نوجوان» پرداخته شده‌است.

در «بخش سوم: ارزیابی کتاب‌های کودک و نوجوان»، مطرح شده‌است که

اشکال وارده بر این مطالب، این است که با توجه به تخصصی بودن مطالب، هیچ‌گونه استناددهی مشاهده نمی‌شود

هر هفته و هر ماه، کتاب‌های زیادی وارد بازار می‌شود که لزوماً همه آن‌ها خوب نیستند و حتی اگر به فرض همه‌شان هم خوب باشند، کودک فرصت نمی‌کند، تمام‌شان را بخواند. بنابراین نیاز به انتخاب و گزینش پیدا می‌کند.

بر این اساس، دو راه برای ارزیابی کتاب و این که چه کسی کتاب کودک و نوجوان را ارزیابی کند، بیان شده‌است. در ادامه، بحث «خواست و نیاز» عنوان شده که در پایان این بحث، نتیجه‌گیری می‌شود که در جهت پیوند میان خواست و نیاز کودک، بهتر است برای کودک حق انتخاب نسبی برای خواندن کتاب قائل شویم. پس از بحث خواست و نیاز، به شاخص‌ها و ابزارهای ارزیابی پرداخته شده‌است. ابزارهای ارزیابی شامل: کتاب‌شناسی‌ها، فهرست‌ها، جوایز، یادداشت‌ها و معرفی‌های مطبوعاتی، نقد و بررسی، سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی. شاخص‌های ارزیابی متنوع و گوناگون هستند که دو معیار آن از جمله معیارهای مهم‌اند: ۱. تناسب زبانی، ۲. تناسب موضوعی - محتوایی.

علاوه بر این دو معیار پایه، معیارها و شاخص‌هایی برای ارزیابی وجود دارد که عبارت‌اند از: ۱. کیفیت محتوا، ۲. کیفیت ساخت و پرداخت، ۳. کیفیت نگارش، ۴. کیفیت تصویر، ۵. کیفیت ارائه. در پایان این بخش، نهادهای ارزیابی‌کننده کتاب، معرفی شده‌اند. این نهادها و گروه‌های مختلف که ارزیابی کتاب را انجام می‌دهند، عبارت‌اند از: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، شورای کتاب کودک، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جشنواره بین‌المللی شعر فجر، جایزه ادبی پروین اعتصامی و فهرست لاک‌پشت پرنده.

نقد کتاب

- مجموعه کتاب‌هایی که به‌منظور راه‌اندازی باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان توسط دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتابخوانی معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه شده‌است، در عین کم‌حجم‌بودن حاوی مطالب مفید و راهنمای مناسبی برای برنامه‌ملی در نظر گرفته شده‌است. - در کتاب *راه‌اندازی باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان*، مراحل راه‌اندازی یک باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان تشریح شده‌است. بهتر بود که این مراحل به‌صورت نمودار نیز آورده می‌شد تا فرد یا افراد راه‌اندازی‌کننده باشگاه کتاب‌خوانی کودک و نوجوان با یک نگاه کلی و سریع، به مراحل راه‌اندازی این باشگاه دست می‌یافتند.

- از صفحه ۱۶ تا پایان کتاب *شیوه‌های ترویج کتاب‌خوانی*، فهرستی از فعالیت‌های ترویج کتاب‌خوانی که در شهرها و روستاهای مختلف شرکت‌کننده در جشنواره روستاها و عشایر دوستدار کتاب و طرح انتخاب و معرفی پایتخت کتاب ایران پیشنهاد شده، آورده شده‌است که بهتر بود همراه با آوردن عنوان و تشریح

دبیرخانه جام باشگاه‌های کتاب‌خوانی کودک و نوجوان، دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و کتاب‌خوانی، معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ زیر نظر علی‌اصغر سیدآبادی. ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن: فواید فردی و اجتماعی کتاب‌خوانی در بین کودکان و نوجوانان. تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۵، ۲۳ صفحه، شمارگان: ۴۰۰۰، شابک: ۰-۳۷۶-۲۲۲-۶۰۰-۹۷۸

فصلنامه نقد کتاب

نقد و پژوهش

سال پنجم، شماره ۱۸
تابستان ۱۳۹۷

۱۴۸

طرح‌های ترویج کتاب‌خوانی، تصاویر مربوط به اجرای این طرح‌ها نیز آورده می‌شد تا جذابیت و درک طرح‌های اشاره‌شده دو چندان می‌شد.

- عنوان فرعی ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن روی جلد کتاب، چنین است: فواید فردی و اجتماعی کتاب‌خوانی در بین کودکان و نوجوانان. با توجه به این عنوان فرعی، هیچ‌گونه مطلبی برای فواید فردی و اجتماعی کتاب‌خوانی در بین کودکان و نوجوانان آورده نشده‌است؛ بلکه مطالب کتاب مربوط به ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن است. بنابراین بهتر بود که عنوان فرعی کتاب آورده‌ نمی‌شد و فقط به عنوان اصلی کتاب اکتفا می‌شد.

- در بخش اول کتاب «ادبیات کودک و نوجوان و ارزیابی آن»، مطالب مناسبی در خصوص این‌که «به چه کسی کودک و نوجوان می‌گویند؟»، آورده شده‌است؛ اما اشکال وارده بر این مطالب، این است که با توجه به تخصصی‌بودن مطالب، هیچ‌گونه استناددهی مشاهده نمی‌شود. بنابراین، اگر در نگارش این مطالب از منابعی استفاده شده‌است، بهتر بود که استناددهی لازم صورت می‌گرفت.